

5. Učitelé škol národních jsou povinni poučovati mládež školní o škodlivých následcích vybírání hnízd, chytání a usmrcování užitečných ptáků a předvésti jí zvlášť každého roku před pářením zákonná ustanovení na ochranu těchto ptáků vydaná a zabrániti dotyčným přestupkům, pokud to jest v jich moci.

6. K účelům vědeckým může politický úřad zemský dopustiti výjimky z uvedených ustanovení zákonných.

V. Co se týče otázky okupace (zmocnění se) škodlivých ptáků bez pána jsoucích, dopouští se okupace tato předkem, jak z citovaných zákonů zemských na jevo jde, držiteli pozemku na jeho pozemku, kdežto ve příčině okupace těchto zvířat na veřejné půdě průchod mají všeobecné zásady právní; i může si zvířat takových osvojiti kdokoli.

Půjčka.

I. Pojem a právní povaha.

Půjčka vzniká, když jedna osoba odevzdá osobě druhé věc k bezplatnému užívání na určitou dobu a tato se zavazuje ji vrátiti po uplynutí této doby. Odevzdatele nazývá zákon »Verleiher« (půjčitel) §§ 976, 977 o. o. z.), příjemce »Entlehner« (vypůjčitel), odevzdanou věc »entlehnte«, »verlehnte Sache« neb »Lehnstück«. Půjčka vznikne teprve odevzdáním věci, je tudíž kontraktem reálním. Smlouva, kterou někdo slibuje věc druhému půjčiti, aniž mu ji současně odevzdá, není ještě půjčkou, nýbrž pactum de commodando, již posuzovati sluší dle § 936 o. z. o. Tím, že vypůjčitel je oprávněn věci po určitou dobu užívati a půjčitel zavázán mu ji po tuto dobu ponechat, liší se půjčka od výprosy (precarium) (viz tento čl.). Od smlouvy nájemní liší se půjčka tím, že se užívání bezplatně přenechává, a od zápůjčky tím, že vypůjčitel je oprávněn věci jen užívati a povinen věc in specie vrátiti.

II. Předmět.

Předmětem půjčky mohou býti věci hmotné, movité i nemovité; dále věci nehmotné, práva (srj. § 1093 o. z. o.), tato ovšem jen potud, pokud trvalé užívání připouštějí a nejsou právy čistě osobními (o tom zvl. Schey, Obligationsverhältnisse I., 2 sešit § 27). Právě-li § 971 o. z. o., že předmětem půjčky mohou býti jen věci nezuživatelné, nesmí se to vzíti do slova, tím řečeno je pouze tolik, jak vyplývá z § 972 a 959 o. z. o., že věci, které byvše užity způsobem obyčejným se konsumují a zanikají a které tudíž in specie vráceny býti nemohou, nejsou předmětem půjčky, mohou však dle toho býti předmětem zápůjčky věci zuživatelné a zastupitelné, pokud se jich má upotřebiti k jinému než obyčejnému užívání takže vrácení jich po skončeném užívání je možné, tak na př. lze půjčiti, cenné papíry ku zřízení kauce (roz. nejv. dv. sb. s. »Gl. U.« č. 3476, 6847, 5816, jinak roz. sb. »Gl. U.« č. 1608).

III. Práva a povinnosti smluvníků.

A. vypůjčitele:

1. Půjčka uzavírá se z pravidla jediné v zájmu, k užitku a ve prospěch vypůjčitele. Vypůjčitel je tudíž podstatně oprávněným, půjčitel podstatně zavázaným. Vypůjčitel je oprávněn věci půjčené užívati, nikoliv ji však zužiti; směl-li by věci zužiti, není to již půjčka, nýbrž zápůjčka (arg. § 959 o. z. o.).

2. Vypůjčitel nenabývá ani vlastnictví ani držení věci vypůjčené, nýbrž jen práva užívacího (srj. § 958 o. z. o.), on je jen detentorem

věci vypůjčené (§ 309 o. z. o.), avšak je držitelem práva užívacího a může possessorně nastupovati pro rušení totiž odnětí tohoto držení práva jak proti osobám třetím tak i proti půjčiteli samému.

3. Způsob a objem užívání řídí se předkem úmluvou, jež buď výslovně meze určuje nebo mlčky (n. př. účelem půjčiteli vypůjčitelem oznámeným) je blíže označuje (§ 972 o. z. o.). Není-li tu takové úmluvy, je vypůjčitel oprávněn věci takovým způsobem užívat, jakým se jí v obyčejném životě neb obchodě užívá. Není-li v úmluvě výslovně nebo mlčky učiněné něco jiného stanoveno, může vypůjčitel jen sám ve svůj prospěch věci užívat, nemůže však ji třetím osobám přenechat (arg. §§ 978 a 504 o. z. o.); užívání oprávnňuje vypůjčitele jen k upotřebení věci bez porušení podstaty a nesmí vypůjčitel plody vybírat pokud se týče plody vybrané sobě podržeti; přenechají-li se i plody vypůjčiteli bezplatně, není právním důvodem proto půjčka, nýbrž zvláštní úmluva, která se vyznačiti může co darování plodů.

4. Doba užívání: I tato je určena buď výslovně (přímo) nebo mlčky (nepřímo na př. způsobem užívání neb účelem, k jakému věc byla půjčena. Takovým určením je půjčitel zavázán půjčiteli věc po stanovenou dobu ponechat. Nebyla-li však doba užívání ani výslovně ani mlčky určena, nezamýšlel tím půjčitel vypůjčiteli právo proti sobě poskytnouti, zejména mu užívání dovoliti na dobu ne pouze na jeho vůli závislou, nevzniká tudíž pro půjčitele povinnost užívání přenechat ani pro vypůjčitele právo věci užívat po dobu určitou aneb dobu, již určití by teprve slušelo. Tu bylo dáno z ochoty, na odvolání, není tu tedy půjčka, nýbrž nezávazná výprosa a půjčitel může věc dle libosti zpět požadovati (§ 974 o. o. z.). Byla-li doba půjčky určena jen nepřímo, nesmí vypůjčitel s užíváním otálet a musí věc pokud možná brzy vrátiti (§ 973 o. o. z.). Ustanovení § 975 o. o. z., že při sporu o trvání užívání vypůjčitel dokázati musí právo na delší užívání, je jen aplikací všeobecné zásady vyslovené v § 915 o. o. z. Ježto vypůjčitel přejímá věc podstatně jen ve svém zájmu, je zpravidla též oprávněn věc i před projitím umluvené doby vrátiti, poněvadž však i půjčitel věc z ochoty půjčuje, má vypůjčitel k němu též ohled vzíti; není tudíž oprávněn k předčasnému vrácení věci proti vůli půjčitele, když by to půjčiteli bylo obtížným (§ 977 o. z. o.).

5. Povinnost ku vrácení: Užil-li vypůjčitel věci, jak bylo umluveno, dosažen tím je účel jednání a má vypůjčitel věc vypůjčenou s přibylým přírůstkem a plody vypůjčiteli vrátiti pokud se týče to, co byl na místě toho obdržel jemu přenechat a sice má tak učiniti ihned (arg. § 976 »geendigtem Gebrache«), byla-li však doba užívání výslovně smluvena, po uplynutí této doby. Ve případech, kde dle § 973 o. o. z. vypůjčitel nesmí otálet s užíváním věci, musí věc vrátiti, jakmile uplynula doba, za kterou věci mohl užiti. Vypůjčitel nemůže odpíratí vrácení věci z toho důvodu, že mu k ní dříve vlastnictví příslušelo (arg. § 1109 o. o. z.), ovšem ale může tak činiti tenkrát, když vlastnictví k ní dodatečně nabude; rovněž kompensace proti nároku na vrácení věci neb její hodnoty je vyloučena (§ 1440 o. o. z.). Okolnost, že půjčitel věci sám pro sebe potřebuje, jej neopravňuje, ač nebylo-li to zvláště umluveno, věc před časem zpět požadovati (§ 976 o. o. z.), ovšem je však oprávněn, jestliže vypůjčitel věci proti smlouvě užívá neb ji svémocně třetím osobám k užívání

přenechává, poměr smluvní zrušiti a neodkladné její vrácení bez ohledu na dobu smlouvenou nebo bez ohledu na to, zda vypůjčitel věci tak, jak zamýšlel, také užil, žádati (§ 978 o. o. z.).

6. Ručení za poškození a ztrátu: Vypůjčitel je povinen věci užívat v dovolených mezích, ji uschovávat a sice zachováváje při tom péči dobrého hospodáře (§§ 513 a 961 o. o. z.). Neučiní-li opatření proti kromobyčejným, nepředvídaným událostem, jimiž věc půjčená se poškodí nebo zničí, (na př. zahynutí rostlin následkem mimořádných zimních mrazů) práv z toho není (roz. nejv. s., sb. »Gl. U.« č. 9042), rovněž neručí za přirozené, normální opotřebení věci, jež nutně vyplývá ze smlouveného neb obvyčejného užívání, za to ručí však za škodu vzešlou zneužíváním neb přílišným užíváním t. j. užívá-li věci způsobem smlouvě se přičítícím (§ 982 o. o. z.). Předpisy obsažené v kapitole o půjčce, pokud se týkají ručení vypůjčitelova za poškození a ztrátu, neodchylují se od všeobecných zásad o náhradě škody, zejména platí i tu předpis § 1298 o. z. o., že vypůjčitel, když nemůže věc vrátiti v témž stavu, v jakém ji obdržel, dokázati musí, že tím vinen není (roz. nejv. s., sb. »Gl. U.« č. 9700). Vypůjčitel ručí však jen za vinu, nikoliv za pouhou náhodu, ovšem však za škodu nahodilou, k níž podnět dal jednáním bezprávným (*casus mixtus*); v tom směru vytýká zákon zejména užívání smlouvě se přičítící, zdráhání se věc vrátiti, odevzdání věci v uschování někomu třetímu, ač toho nezbytně třeba nebylo; v těchto případech přičítá zákon škodu nahodilou k vině vypůjčitelově, za kterouž škodu vypůjčitel tudíž ručí, pokud nedokáže, že by věc škodou byla bývala postižena i u půjčitele (§ 979 a citace § 965, dále § 1311 o. o. z.). Z § 981 o. z. o. vyplývá, že hrozí-li věci nebezpečí, neb byla-li věc poškozena, třebas by z toho vypůjčitel práv nebyl, je nicméně vypůjčitel povinen potřebná opatření k zachování věci buď sám učiniti neb to půjčiteli v čas oznámiti, by tento opatření taková sám učinil, opomenutí toho je činem bezprávným, z kterého vypůjčitel je práv dle citovaných již §§ 979, 965, 1311 o. o. z. (Zeiller), Comm. III. str. 222, Nippel, Comm. VI. str. 311, Schey, Oblig. str. 232). Škodu neb ztrátu věci, za kterou vypůjčitel dle shora uvedených zásad ručí, nahradí dle stupně viny ve smyslu §§ 1324, 1325, 1331 a 1332 o. o. z. Náhrada škody, která byla dána, když věc vypůjčená se ztratila, je právě jen pouhou náhradou škody, není snad *datio in solutum* neb cenou tržní. Plněním náhrady vypůjčitel nenabývá rovněž jako zase půjčitel nepozbývá práva vlastnického k věci půjčené a zase nalezené. Vypůjčitel musí věc půjčiteli, žádá-li tento za ni vrátiti, ovšem jen proti vrácení dané náhrady, může tudíž věc retinovati, pokud mu náhrada vrácena nebude (§ 980 o. o. z.); ježto vypůjčitel nemůže věc za svou považovati, nechce-li se státi nepoctivým držitelem, musí o nalezení věci půjčitele zpraviti. Nabude-li s druhé strany půjčitel držení věci ztracené, není oprávněn věc a obdrženou náhradu si podržeti a se tím na škodu vypůjčitele obohatiti. Vypůjčitel je v tomto, jakož i v prv řečeném případě, kde sám nabyl věci ztracené, oprávněn náhradu, však jen náhradu žádati, půjčitel je však oprávněn (*facultas alternativa*) místo vrácení náhrady vypůjčiteli věc opět nalezenou ve vlastnictví odevzdati, pokud se týče, má-li ji totiž vypůjčitel ve svém držení, mu ji za vlastní ponechatí (arg. § 980 o. o. z.). Předpokládá se však, že věc nebyla zpět nabyta v základě jiného důvodu právního.

7. Nárok na náhradu nákladů: Náklady spojené s obyčejným užíváním a obyčejné, řádné náklady vynaložené na udržování věci vypůjčené nese vypůjčitel ze svého, nemaje nároku na jich náhradu; jde-li o mimořádné náklady udržovací, může se nákladu tím vyhnouti, že věc půjčiteli k vlastnímu užívání přenechá neb oznámení učiní, by půjčitel sám náklady dotyčné opatřiti mohl; nemůže-li neb nechce-li tak učiniti aneb opomene-li oznámení učiniti, pak je zavázán mimořádné náklady udržovací sám zálohou poskytnouti (§ 981 o. o. z.); z pojmu »zálohou poskytnouti (vorschiessen)« vyplývá, že vypůjčitel má nárok na bezvýmínečnou náhradu, bez ohledu na to, zda opatření učiněná setkala se s výsledkem neb s trvalým výsledkem; v tomto smyslu dlužno vzhledem k § 1014 o. o. z. restriktivně vykládati závěrečnou větu § 981 o. o. z. »doch werden sie ihm gleich einem redlichen Besitzer vergütet«, srovnáme-li ji s § 331 o. o. z. (Nippel, Comm. VI. str. 311—14; Winivarter, Comm. IV. str. 178, Stubenrauch Comm. II. str. 168, Schey Obligationsverh. I. str. 242); naproti odpovídají na otázku tuto zněním § 331: Zeiller, Ellinger, Kirchstetter, Comm. ad § 981 a Krainz-Pfaff II. § 360 text, k tomu však pozn. 14. Ohledně nákladů užitečných a zpříjemňujících impensae utiles a voluptuariae) platí § 331 a 332 o. o. z. Provedení náhradních nároků pro náklady kompensací proti nároku na vrácení věci pokud se týče hodnoty je nepřípustno (§ 1440 o. o. z.).

B. Práva a povinnosti půjčitelovy: Hlavním právem půjčitelovým je právo na vrácení půjčené věci, hlavní povinností jeho ponechání věci po dobu přímo nebo nepřímou určenou; ručí dle všeobecných zásad též za škodu vypůjčiteli vinou způsobenou; ostatně podávají se jeho práva a povinnosti z práv a povinností vypůjčitelových v odst. A. vylíčených.

IV. Zánik vzájemných nároků.

Všeobecné předpisy o zrušení obligačních práv a závazků platí i zde. Zvláštní předpis obsahuje § 982 o. o. z. pro tyto a pouze tyto případy: Nároky pro zneužívání nebo přílišné opotřebení, které půjčitel nevytýkal ve 30 dnech po přijetí věci půjčené, a nároky pro mimořádné náklady na věc učiněné, jež vypůjčitel neohlásil ve 30 dnech po vrácení věci, nelze potom ani excipiendo k platnosti přivést (§ 982 o. o. z.). Ohlášení neb výtky může se státi i soudně (podáním žaloby) a ježto ratio předpisu § 982 o. o. z. je asi presumptivní vzdání se (Ofner, Prot. II. str. 38) odstraní se zánik nároků, jenž je následkem projití 30denní lhůty tím, že se podá v této době žaloba (jinak Schey l. c. str. 246 pozn. 15, dle něhož, má-li účinek tento nastati, musí žaloba v této době býti též doručena). Tato lhůta není lhůtou promlčecí, nýbrž lhůtou propadnou (srj. rozh. nejv. s., sb. »Gl. U.« č. 12604); ohlášení neb výtky nepřetrhuje propadnou tuto lhůtu v tom smyslu, že by nová 30denní lhůta běžeti počala, nýbrž ničí ji; prekluse z tohoto důvodu je tím pravoplatně odstraněna; na promlčení nároku nemá však výtky neb ohlášení žádného vlivu; početí, trvání a přetržení promlčení řídí se předpisy danými o promlčení.

V. Právo poplatkové.

Smlouva o půjčku podléhá kolku 50 kr. za arch (pol. s. 68 popl. z.).

Půjčka peněžní viz Zápujčka.

Půjčky meliorační viz Meliorace.

Puncovnictví.

I. Pojem.

Puncováním rozumí se úřední zkoušení, označení a kontrolování